

AVINTUL REVOLUȚIONAR DIN ROMÂNIA ÎN PRIMII ANI POSTBELICI (1918—1921)

de ION ARDELEANU și MIRCEA MUȘAT

Tradițiile de luptă ale mișcării muncitorești și socialiste, experiența acumulată în focul acțiunilor de clasă aveau să fie îmbogățite și ridicate pe o treaptă superioară în anii 1918—1921. Războiul, cu tot cortegiul de nenorociri, un mare număr de pierderi omenești, un impresionant număr de mutilați, invalizi, văduve, orfani, a determinat o considerabilă înrăutățire a condițiilor de trai ale celor ce muncesc, ascuțirea puternică a contradicțiilor sociale care măcinau regimul burghezo-moșieresc. Criza generală a capitalismului, declanșată în condițiile primului război mondial, a cunoscut o puternică agravare odată cu victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Făurirea primului stat muncitoresc — țărănesc pe a șasea parte o globului pământesc a creat o breșă adâncă în sistemul capitalist, a stimulat un avânt deosebit în mișcarea revoluționară din acel timp, a dat un puternic îmbold popoarelor asuprite în lupta pentru scuturarea jugului străin. Ecoul Revoluției Socialiste din Rusia s-a făcut simțit cu intensitate și în țara noastră, în rîndul păturilor celor mai largi ale maselor muncitoare, în mișcarea socialistă, exprimîndu-se în mari demonstrații de solidaritate cu primul stat socialist, în participarea cu arma în mîna a muncitorilor, țăranilor, soldaților români la lupta pentru apărarea tinerei republici sovietice.

Prăbușirea în 1917 a imperiului țarist și rezonanța sa în rîndul clasei muncitoare internaționale, au reprezentat un factor puternic de accelerare a destrămării imperiului habsburgic. De altfel încă în 1916 V. I. Lenin aprecia că „lichidarea Austro-Ungariei nu reprezintă istoricește decît o continuare a destrămării Turciei, fiind ca și aceasta, o necesitate a procesului istoric de dezvoltare”¹. Previziunea lui Lenin s-a adeverit și, în anul 1918, imperiul habsburgic s-a prăbușit sub loviturile luptei de eliberare națională a popoarelor asuprite.

¹ V.I. Lenin, *Opere complete*, vol. 30, Edit. politică, București, 1964, p. 8.

În mișcarea popoarelor europene pentru autodeterminare națională și scuturarea dominației străine desfășurată în anii 1917—1918 se încadrează și lupta maselor populare din România și Transilvania pentru eliberarea Transilvaniei de sub jugul habsburgic. Trăsătura dominantă a acestei lupte a fost largul ei caracter de masă, faptul că a antrenat muncitorimea, țărănimea, intelectualitatea, cercurile înaintate ale burgheziei, principalele clase și pături ale societății. „Un rol deosebit de activ în mișcarea pentru unirea Transilvaniei cu România — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — l-au jucat proletariatul, mișcarea muncitorească și socialistă. Despre aceasta vorbește însăși compoziția Consiliul Național format din șase reprezentanți ai Partidului Național și șase reprezentanți ai mișcării socialiste. Mișcarea muncitorească și socialistă și-a afirmat voința și hotărîrea în mod energic prin puternice acțiuni greviste și demonstrații politice, prin crearea consiliilor muncitorești care au preluat conducerea unor centre transilvănene din mâinile autorităților habsburgice”².

În tumultul revoluționar de la sfîrșitul anului 1918, de la un capăt la altul al țării, problema centrală era aceea a unirii Transilvaniei cu România. Atunci rolul clasei muncitoare s-a manifestat pregnant prin influența pe care a exercitat-o asupra programului politic al unirii, în exprimarea revendicărilor cu caracter democratic muncitoresc. Crearea consiliilor și gărzilor naționale în toate județele, orașele și comunele Transilvaniei, sutele de mii de semnături care au întărit mandatul încredințat delegaților la Marea Adunare de la Alba Iulia, dovedesc dorința întregului popor de înfăptuire a Unirii Transilvaniei cu România. Din cei 1228 de delegați aleși prin vot deschis de cercurile electorale sau organizațiile politice și instituțiile românești din Transilvania³, 150 erau delegați ai social-democrației române, partea cea mai activă pentru realizarea unirii, care reprezenta pe cei aproape 60 000 de muncitori organizați⁴. Hotărîrea delegaților, voința exprimată a celor 100 000 de participanți la Adunarea de la Alba Iulia a înfăptuit decideratul de veacuri al poporului român. Adunarea de la Alba Iulia, prin hotărîrea adoptată a marcat încheierea procesului de realizare a unității statale, a consfințit și a ridicat pe o treaptă mai înaltă comunitatea statornică de-a lungul veacurilor între toate provinciile României, a realizat cadrul național și social-economic pentru dezvoltarea mai rapidă a forțelor de producție, înmănuncherea energiilor și capacităților creatoare ale între-

² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 3, Edit. politică, București, 1969, p. 715.

³ Tiron Albani, *Douăzeci de ani de la Unire. Monografie comemorativă a Unirii*, vol. 1, „Cum s-a făcut Unirea”, Oradea, 1938, p. 225—228.

⁴ C. Titel-Petrescu, *Socialismul în România*, București, 1940, p. 303—304.

gului popor. În declarația Comitetului Executiv Provizoriu al Partidului Socialist din România și a Comisiei Generale Provizorii a Sindicatelor, publicată în februarie 1919, se arată: „Ca socialiști români internaționali, salutăm cu bucurie dezrobirea națională a poporului român din provinciile subjugate pînă acum și respectăm legămintele de unire hotărîte... România nouă de astăzi trebuie să devină România socialistă de mîine”⁵.

Sporirea potențialului economic al țării a creat condiții favorabile pentru creșterea forței clasei muncitoare, a capacității sale de a se situa în avangarda luptei maselor populare împotriva claselor dominante care, în perioada 1918—1921 consolidându-și treptat pozițiile, au adoptat o politică antimuncitorească, de aruncare a greutăților refacerii țării pe seama maselor. Războiul provocase țării uriașe pagube materiale, care se ridicau la peste 32 miliarde de lei aur⁶. Industria a suferit cel mai mult. Distrugerile provocate de evacuare și război, jaful exercitat de trupele germane în retragere, dispersarea întreprinderilor au constituit principalele cauze ale scăderii nemaiîntîlnite a capacităților de producție ale întregii industrii. În 1917—1918, un mare număr de întreprinderi nu funcționau, iar cele care lucrau dădeau o producție cu mult mai mică decît cea antebelică. Din 845 de întreprinderi ale industriei încurajate de stat, înregistrate în 1915 în România, în anii 1917—1918 mai lucrau 217 întreprinderi⁷. Principalele ramuri ale industriei au înregistrat scăderi foarte mari. Extracția petrolului reprezenta la sfîrșitul anului 1918 numai 47% din anii 1913—1914, iar a cărbunelui 40%⁸. Scăderi mari de producție au fost înregistrate în producția siderurgică, a cimentului, cherestelei, hîrtiei, zahărului, extracția de sare etc. Distrugeri și pierderi mari erau înregistrate în transportul feroviar. Grav a fost lovită agricultura. România, cunoscută ca țară exportatoare de cereale, în 1919 a fost nevoită să importe cereale și diferite alte produse alimentare⁹.

Consecințele războiului, politica claselor stăpînitoare de aruncare a tuturor greutăților pe seama maselor s-au răsfrînt cu prisosință asupra situației oamenilor muncii. Presa socialistă din anii 1918—1919 a publicat multe articole referitoare la nivelul salariilor, puterea lor de cumpărare, cu referiri la muncitorii din atelierele C.F.R., la petroliști, mineri, metalurgiști. Ziarul „Social-democrația” de exemplu, relatînd situația minerilor din Valea

⁵ „Socialismul”, 17 februarie 1919.

⁶ Gh. M. Dobrovici, *Istoricul dezvoltării economice și financiare a României și împrumuturile contractate. 1823—1933*, București, 1934, p. 477.

⁷ „Buletinul industriei”, nr. 4—5 din 1920.

⁸ „Enciclopedia României”, 1938, vol. III, p. 606.

⁹ *Anuarul Statistic al României pe 1939 și 1940*, p. 581 și 589.

Jiului scria, referindu-se la situația din 1919 față de 1913 a unui muncitor: „care câștiga cel mai bine trebuia să lucreze la minele de cărbuni o zi (în 1913 — n.n.) și jumătate ca să-și procure alimente de 5,66 coroane. Astăzi — se arăta în continuare — trebuie să lucreze trei zile și jumătate ca să-și procure aceleași alimente care costă 111 coroane”¹⁰.

Condițiile de muncă, ziua de muncă care ajungea în multe industrii la 10—12 ore, militarizarea întreprinderilor, toate au contribuit la accentuarea frământărilor sociale. Situația economică a țării, agravată în primii ani post-belici de consecințele războiului, înrăutățirea condițiilor de viață a clasei muncitoare, a celorlalte categorii de oameni ai muncii, măsurile represive împotriva clasei muncitoare au constituit cauza fundamentală a ascuțirii contradicțiilor dintre proletariat și burghezie, a creșterii valului luptelor muncitorești, a radicalizării rîndurilor Partidului Socialist.

Creșterea avîntului mișcării revoluționare s-a reflectat în maturizarea partidului, în întărirea forțelor de stînga care treptat au format majoritatea în Partidul Socialist. Avînd înscris pe steagul său ca țel final socialismul, partidul a organizat acțiuni de masă pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai ale clasei muncitoare, a demascat de la tribuna parlamentului asuprirea și teroarea, a militat pentru îndeplinirea revendicărilor tuturor celor exploatați, pentru apărarea și impunerea de drepturi largi, democratice. La sfîrșitul anului 1918, conducerea Partidului Social-Democrat s-a reorganizat. Ca urmare a unei adrese a P.S.D. s-a fixat, printr-un referendum, Comitetul executiv provizoriu al partidului care se compunea din: Al. Constantinescu, Gh. Cristescu, I. C. Frimu, T. Iordăchescu, Ilie Moscovici, dr. Cristian Racovski, Ion Sion, Gh. Teodorescu. Ca secretar a fost desemnat Ilie Moscovici, iar casier Gh. Cristescu¹¹.

În aceeași adunare s-a hotărît și schimbarea titulaturii, care a devenit Partidul Socialist din România. Nu era însă o simplă schimbare de denumire, ci un act cu conținut politic, oglindind afirmarea tendințelor de înlăturare a balastului oportunist care se manifestase pregnant în perioada premergătoare războiului, precum și în anii 1916—1918. În același timp au avut loc reorganizarea mișcării sindicale și a organizației de tineret.

Procesul de reorganizare a partidului clasei muncitoare, de radicalizare a sa a influențat acțiunile mereu crescînde ale maselor. În acest context Partidul Socialist și-a elaborat un proiect de program numit „Declarația de principii”, publicat în ziarul „Socialismul”, din 9 decembrie 1918. Programul oglindea procesul de maturizare a mișcării muncitorești, reflecta bilanțul

¹⁰ „Social-democrația” din 27 iulie 1919.

¹¹ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1916—1921*, Edit. politică, București, 1966, p. 121—122.

cuceririlor Partidului Socialist. Declarația sublinia faptul că Partidul Socialist era urmarea firească a dezvoltării societății capitaliste în țara noastră, precizând că „În România, ca și în toate țările moderne, mișcarea muncitorească este un rezultat firesc al dezvoltării economice”¹². Esența „Declarației de principii” a constituit exprimarea cu pregnanță a necesității instaurării puterii politice a clasei muncitoare, a dictaturii proletariatului. Deși programul cuprindea o serie de idei programatice de reală valoare teoretică și practică, el conținea și unele limite care reflectau stadiul de atunci al mișcării muncitorești. Luptele clasei muncitoare au atins în 1918 momentul culminant în luna decembrie. Astfel, la 1 decembrie 1918 peste 6 000 de muncitori din Atelierele C.F.R. din București au participat la o mare manifestație de protest împotriva guvernului, care la acea dată se întorsese din refugiul de la Iași în București. Această manifestație s-a împletit cu greva celor 5 000 de muncitori de la Regie¹³. Paralel, au intrat în luptă muncitorii tipografi de la întreprinderile „Sfetea” și „Minerva”. Guvernării, pentru a recurge la măsuri teroriste au refuzat în mod repetat satisfacerea revendicărilor. La 5 decembrie 1918, într-o notă a Direcției Poliției și Siguranței se arăta: „Mișcarea este generală în întreg corpul tipografilor”¹⁴. Treptat, acțiunea tipografilor s-a extins. În zilele de 10—12 decembrie 1918, străzile Capitalei au fost pline de manifestații care demonstau pentru pâine, libertăți democratice, desființarea cenzurii și a stării de asediu.

În dimineața zilei de 12 decembrie a început greva celor aproape 600 de lucrători tipografi din București. Ei s-au adunat la sediul sindicatelor. După încheierea mitingului, greviștii au însoțit pînă la Ministerul Industriei și Comerțului, delegația pe care au desemnat-o să le prezinte revendicările. Relatînd sosirea greviștilor la minister, Vasile Cancicov, fost ministru și deputat conservator, scria: „Trecînd azi spre casă pe la ora 1 pe Calea Victoriei, am văzut Ministerul de Industrie — Casa Vernescu — complet înconjurat, curte și stradă, de o imensă mulțime... Erau greviștii Capitalei. Nici urmă de autoritate. Pe poarta mare a intrării era înfipt un steag roșu. Pe ușa de intrare în minister era fixată o placardă de cîțiva metri lungime, tot de pînză roșie, pe care sta scris cu litere de-o palmă: „Trăiască revoluția socialistă!” Pe zidurile clădirii și pe tot lungul grilajului de fier erau înfipite alte placarde roșii: „Jos ciocoi!”, „Jos burghezia capitalistă!”, „Jos regele!”, „Trăiască comunismul internațional”¹⁵.

¹² *Ibidem*.

¹³ „Socialismul”, 11 decembrie 1918.

¹⁴ Arhiva C.C. al P.C.R., dosarul nr. 42/434, fila 13.

¹⁵ V. Cancicov *Impresiuni și păreri personale din timpul războiului român. Jurnal zilnic*, vol. II, București, 1921, p. 717.

A doua zi, comisia locală a partidului și a sindicatelor a declarat greva generală. Începând de la ora 14, muncitorii de la „Haug“, „Wolf“, „Vulcan“, „Lemaître“, „Regie“, tipografii de la „Sfetea“ și „Minerva“ au pornit spre sediul din strada Sf. Ionică. În Piața Teatrului Național au fost întâmpinați de rafalele mitralierelor, care au secerat rîndurile demonstranților. Au căzut uciși 102 muncitori.

Masacrul din Piața Teatrului Național a constituit un puternic act de acuzare împotriva claselor exploatatoare, a regimului burghezo-moșieresc. Prin aceste represii, clasele conducătoare sperau să potolească valul de revoltă a muncitorimii, dar rezultatul „a fost că burghezia — așa cum scria „Socialismul“ — în ciuda propriilor ei interese, a semănat și mai mult ură în inimile muncitorilor“¹⁶.

După luptele din 13 decembrie 1918, guvernul a instituit militarizarea întreprinderilor, a ordonat închiderea sediilor secțiunilor Partidului Socialist, a sindicatelor și arestarea a numeroși militanți ai mișcării muncitorești. Teroarea dezlănțuită de clasele conducătoare, de guvernul liberal, nu a putut stăvili avîntul revoluționar al maselor. Acțiunile de protest împotriva masacrului din 13 decembrie, împotriva proceselor înscenate au cuprins muncitorii din întreaga țară, care și-au unit forțele în apărarea tovarășilor lor. „E o înălțătoare manifestare de clasă, care întărind încrederea muncitorimii în luptătorii ei, spulberă în chip definitiv calomniile, insinuările“¹⁷.

În fața protestelor, guvernării au fost siliți să admită redeschiderea sediilor muncitorești. În adunări generale, secțiunile Partidului Socialist din București, Focșani, Galați, Ploiești, Iași etc. au adresat moțiuni prin care își exprimau solidaritatea cu luptele din 13 decembrie și cereau stingerea proceselor înscenate conducătorilor muncitorilor¹⁸.

În primăvara anului 1919, luptele maselor populare pentru revendicări economice și drepturi democratice au izbucnit mai puternic. Un rol de mare însemnătate l-au avut acțiunile prilejuite de înmormîntarea lui I. C. Frimu, care a încetat din viață la 21 februarie 1919, în urma maltratărilor și a regimului la care a fost supus în închisoarea Văcărești. În București, la chemarea socialiștilor, muncitorii au declarat grevă și au participat la înmormîntarea lui I. C. Frimu, care s-a transformat într-o puternică demonstrație de protest împotriva măsurilor represive instituite de guvern¹⁹. Aceste mani-

¹⁶ „Socialismul“ din 27 decembrie 1921.

¹⁷ „Socialismul“ din 5 martie 1919.

¹⁸ „Socialismul“ din 5, 10, 15, 29 și 30 martie 1919.

¹⁹ I. Barnea, Gh. Petreanu, I. C. Frimu, Edit. politică, București, 1968.

fești din București au fost urmate de acțiuni largi la Ploiești, Galați, Brăila, Turnu Severin și în alte centre muncitorești din țară.

Forța organizată a muncitorimii, care în 1919 reunea în Partidul Socialist cca 100 000 de membri, iar în sindicate se aflau organizați peste 200 000 de muncitori, s-a manifestat deosebit de puternic cu prilejul zilei de 1 mai 1919. În această zi, numai la mitingurile organizate în București au participat peste 30 000 de muncitori²⁰.

În continuare, mișcările greviste, acțiunile de protest ale muncitorilor cresc în intensitate și amploare. În primele rînduri ale acțiunilor se aflau ceferiștii, metalurgiștii și petroliștii, care prin greve cu o largă participare și de lungă durată au imprimat o deosebită forță întregii mișcări greviste. Greva generală a ceferiștilor din iunie 1919 a antrenat aproape 20 000 de muncitori din București, Ploiești, Craiova, Turnu Severin, Brăila, Galați, Buzău, Iași, Constanța care au militat cu dîrzenie pentru obținerea revendicărilor. Guvernul s-a văzut silit să dea satisfacție greviștilor. În comunicatul publicat la 22 iunie 1919, după două săptămîni de grevă se arăta că greviștii de la C.F.R. au obținut: 1) „8 ore de lucru fără nici o știrbire din salariu; 2) 12 ore de serviciu pentru serviciile care nu pot fi întrerupte și în urma acestor ore de muncă 24 ore libere; 3) 60% globare la salariul de bază; 4) S-a aprobat să se plătească salariile pe tot timpul pînă la reîntregirea lor a celor din Moldova care au fost concediați etc.”²¹.

Greva ceferiștilor a fost semnalul unui șir de alte acțiuni ale muncitorilor de la „Imprimeria Națională”, „Uzina de gaz și electricitate”, „R.M.S.”, precum și în rîndurile petroliștilor. Începînd cu 7 iulie 1919 și pînă la jumătatea lunii august s-a desfășurat greva celor peste 200 000 de muncitori petroliști din Valea Prahovei, care a însemnat în același timp una dintre cele mai mari confruntări de clasă între proletariatul român și marile trusturi petroliere străine²². Muncitorii din întreaga țară au sprijinit pe petroliști, au strîns fonduri pentru ajutorarea greviștilor, au luat în îngrijire copiii acestora. După încetarea în august 1919 a grevei petroliștilor, la scurt timp s-au declanșat greve ale metalurgiștilor, tîmplarilor, docherilor de la Galați și Brăila. Acțiunile proletariatului român pentru îmbunătățirea condițiilor sale de muncă și viață s-au împletit cu lupta proletariatului internațional pentru apărarea Rusiei Sovietice, a revoluției proletare din Ungaria. La 21 iulie 1919, răspunzînd chemării Internaționalei a III-a adresată prole-

²⁰ E. Georgescu, O. Matichescu, *1 Mai în România*, București, 1970, p. 125—132.

²¹ „Social-Democrația” din 22 iunie 1919.

²² „Socialismul” din 31 iulie 1919; Arhiva C.C. al P.C.R., Fond 5, dosar nr. 753, fila 21.

tariatului internațional pentru organizarea unei greve demonstrative pentru apărarea Revoluției din Rusia și a revoluției proletare din Ungaria, Partidul Socialist a organizat greve la București, Ploiești, Turnu Severin, Galați, Reșița etc., la care au participat zeci de mii de muncitori²³. Acțiunile desfășurate în țară se împleteau cu lupta miilor de muncitori, țărani, soldați români care cu arma în mână luptau pentru apărarea cuceririlor proletariatului din Rusia și Ungaria. Concomitent cu luptele greviste, demonstrațiile muncitorești, au avut loc puternice frământări în rîndurile țărănimii. Partidul Socialist, continuînd tradițiile vechilor cluburi sătești de la sfîrșitul secolului al XIX-lea a creat în multe sate din județele Ilfov, Prahova, Buzău, Dolj, Mehedinți, Iași, Bacău, cluburi socialiste. Fără să atingă un grad deosebit de cuprindere și organizare a luptei țărănimii, aceste cluburi în contextul epocii au avut un rol de seamă. Nemulțumiți pentru că pămîntul promis în 1917, în decembrie 1918 și expropriat apoi, nu le-a fost dat în proprietate, țăranii cereau cu insistență împrumutarea imediată, în unele locuri intrînd cu forța pe pămînturile moșierești. Astfel de acțiuni au avut loc în județele Prahova, Suceava, Botoșani, Tutova, Buzău, Argeș, Ialomița, Bihor, Alba Iulia ș. a. Insuficienta maturitate a mișcării muncitorești, slabele ei legături politice cu țărănimea nu au stimulat acțiunile revoluționare de la sate.

Condițiile grele de viață, creșterea continuă a costului vieții, lipsa mărfurilor, deprecierea de la o zi la alta a monedei au lovit pe negustori, micii meseriași, funcționari. Astfel, în 1919 au loc greve, demonstrații ale personalului administrativ din aparatul de stat, ale funcționarilor publici. În fața acestor largi acțiuni, o poziție clară de solidaritate au exprimat o serie de intelectuali de frunte ai țării, care s-au apropiat mai mult de mișcarea muncitorească. Alături de lupta muncitorilor în acei ani au fost N. D. Cocea, P. Constantinescu-Iași, C. I. Parhon, Emil Isac, Gala Galaction, Octav Băncilă, Barbu Lăzăreanu și alții.

În fața frontului organizat al luptei maselor muncitoare, clasele conducătoare, care-și vedeau amenințate privilegiile, au hotărît să treacă la contraofensivă. La 13 martie 1920 a fost adus la cîrma țării guvernul de mîină forte, prezidat de generalul Alexandru Averescu. Noul guvern a trecut la măsuri de interzicere a grevelor, întrunirilor, desființarea consiliilor muncitorești, reintroducerea gărzilor militare în fabrici, reinstaurarea cenzurii și înăsprirea stării de asediu. Clasa muncitoare a răspuns printr-o nouă și viguroasă intensificare a luptelor. Mișcările greviste se desfășurau val după val, cuprinzînd toate județele țării. Ideea organizării unei greve generale pe țară, ca o formă mai înaltă și mai eficientă de luptă, era tot mai mult îmbrățișată

²³ „Socialismul” din 24 iulie 1919.

de întreaga clasă muncitoare. „În fruntea celor care se pronunțau pentru greva generală și activau efectiv pentru pregătirea ei s-au aflat militanți și activiști ai organizațiilor socialiste și sindicale între care Gheorghe Cristescu, Constantin Ivănuș, Alexandru Constantinescu, Mihail Gheorghiu-Bujor, Constantin Mănescu, Gheorghe Niculescu-Mizil, Al. Dobrogeanu-Gherea, Iancu Olteanu, Constantin Popovici, Ilie Moscovici, Pandele Becheanu, Elena Filipovici, Gh. M. Vasilescu-Vasia, David Fabian, Alexandru Pătrușescu, Gheorghe Tecdorescu, Theodor Iordăchescu, Dumitru Grofu, Leonte Filipescu, Gheorghe Stoica, Ion Cloșan, Lazăr Măglașu, Eugen Rozvan, Koloman Müller, Carol Bartha, P. Constantinescu-Iași, Zaharia Tănase, Ion Elena, Mihail Cruceanu, Iosif Ciser, dr. H. Aroneanu, Iancu Iliescu, Tiron Albani, Victor Brătfăleanu și mulți alții”²⁴. În vara și toamna anului 1920 au avut loc numeroase greve generale ale metalurgiștilor, feroviarilor, tipografilor, textiliștilor din întreaga țară sau pe grupe mari de județe. În fiecare zi presa socialistă, democratică, consemna greve, întruniri muncitorești. Mișcarea muncitorească se afirma cu hotărâre în toate domeniile de activitate ale societății din acel timp.

La 11 august 1920 a fost adoptată de parlament „Legea pentru reglementarea conflictelor colective de muncă”. Legea interzicea încetarea colectivă a lucrului pentru cauze referitoare la condițiile de muncă în întreprinderile de stat, era interzisă greva politică. Față de aceste măsuri, în semn de protest au avut loc întruniri muncitorești, demonstrații de stradă, greve generale în marile orașe de pe întreg teritoriul țării. Mii de muncitori au cerut declararea grevei generale în vederea anulării tuturor măsurilor arbitrare ale guvernanților²⁵.

În tumultul acțiunilor muncitorești s-a întrunit, la 10—11 octombrie 1920, Consiliul general al Partidului Socialist. Cu acest prilej s-a hotărât încadrarea organizațiilor socialiste din toate regiunile țării într-un partid centralizat, cu un statut unic²⁶.

Consiliul general a luat în dezbatere cererea presantă a organizațiilor socialiste și sindicale de a declara greva generală. Dezbaterea s-a încheiat prin elaborarea unui memoriu de revendicări către guvern. În „Ultimatumul muncitorimii către guvern”, după cum a fost intitulat în ziarul „Socialismul” memoriul, au fost înscrise revendicări dintre cele mai de seamă ale clasei muncitoare, care aveau o însemnătate politică generală. Se cerea: respectarea

²⁴ Ștefan Voitec, *Cuvintare la Adunarea Festivă din Capitală cu prilejul aniversării a 50 de ani de la greva generală a muncitorilor din România*, în „Scinteia” din 4 noiembrie 1970.

²⁵ „Socialismul” din 18 august 1920.

²⁶ „Socialismul” din 13 octombrie 1920.

dreptului de organizare, recunoașterea delegaților și consiliilor muncitorești, retragerea armatei din fabrici, suspendarea aplicării legii antigreviste, desființarea efectivă și completă a stării de asediu și cenzurii, satisfacerea cerințelor economice ale muncitorilor din întreprinderile statului²⁷. Totodată, guvernul a fost avertizat prin memoriu că dacă revendicările formulate nu vor fi satisfăcute până la 20 octombrie, muncitorimea din întreaga țară va fi chemată ca printr-o grevă generală să obțină aceste revendicări. Muncitorii din întreaga țară nu conțineau pregătirile în vederea luptei. În întreprinderi, la sediile sindicatelor și ale organizațiilor Partidului Socialist au fost organizate întruniri, în cadrul cărora au fost stabilite măsuri concrete de pregătire a grevei generale.

În seara zilei 17 octombrie, după mari frământări, dezbateri, mecanicii și fochiștii ceferiști din București au intrat în grevă. Cu repeziciune greva a cuprins alte centre din țară. Măsurile întreprinse de guvernanți nu au putut stăvilii extinderea grevei ceferiștilor²⁸.

La 20 octombrie 1920, la apelul Partidului Socialist și al comisiei generale a sindicatelor, muncitorii au intrat în greva generală. Au intrat în luptă muncitorii ceferiști, metalurgiști, mineri, forestieri, portuari, lucrătorii din unele întreprinderi militare²⁹. În fruntea luptei se aflau muncitorii capitalei. Greva s-a extins în întreaga țară, avînd o intensitate deosebită în Valea Prahovei, Valea Jiului, la Galați, Timișoara, Arad, Iași, Brăila, Turnu Severin, Brașov, Oradea, Craiova, Hunedoara, Turda și în multe alte orașe și centre muncitorești.

Reacția guvernului a fost violentă. În București și alte orașe s-a instituit starea de asediu. În întreaga țară s-a reintrodus cenzura. Sediile muncitorești au fost închise, iar ziarele suspendate. Mulți militanți ai mișcării muncitorești au fost arestați. După date incomplete, rezultă că la greva generală au participat peste 400.000 de muncitori. Tactica de luptă impusă de elementele oportuniste din conducerea partidului socialist care au lansat lozincă: „Toată lumea stă acasă, nu se face nici o demonstrație pentru a nu face jocul provocatorilor” a diminuat forța grevei generale, a înlesnit înfrîngerea.

Insuficienta pregătire a grevei, slaba legătură între organizații și centrele muncitorești a dus la încetarea grevei. În mod practic la 28 octombrie, după ce conducerea provizorie a Partidului Socialist a dat directiva reluării

²⁷ *Ibidem.*

²⁸ „Socialismul” din 18 octombrie 1920.

²⁹ Arhiva Institutului de studii istorice și social-politice de pe lingă C.C. al P.C.R., Cota D IV-5.

lucrului, greva generală a încetat³⁰. Cu toate acestea, în unele centre ca: București, Valea Prahovei, Valea Jiului, muncitorii nu au reluat lucrul.

Deși înfrîntă, greva generală a zguduit puternic temelia regimului burghez din România. Ea a avut o însemnătate deosebită pentru dezvoltarea mișcării muncitorești.

Greva generală din octombrie 1920 a fost o etapă importantă în lupta pentru făurirea partidului marxist-leninist al clasei muncitoare din țara noastră. În manifestele publicate la sfîrșitul anului 1920 se sublinia, ca un învățămînt pentru clasa muncitoare, necesitatea transformării Partidului Socialist într-un puternic partid politic comunist³¹. În timpul grevei generale, „Clasa muncitoare — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — s-a afirmat ca o forță națională în stare să-și asume rolul de conducător al întregului popor în lupta pentru transformarea revoluționară a societății, să conducă destinele întregii națiuni“³².

Valul luptelor muncitorești, multiplele probleme economice, sociale, politice, administrative, care stăteau atunci în atenția celor mai diferite grupări politice, au determinat atitudini, opinii cu totul diferite care au influențat cursul și orientarea politică din România acelor ani.

Soluțiile preconizate de diferitele partide față de problemele cardinale ale epocii, răspundeau în primul rînd pozițiilor și intereselor claselor pe care le reprezentau. Singurul partid care va preconiza un program realist de asigurare a viitorului patriei, a eliberării sociale și naționale a fost Partidul Comunist Român.

Crearea Partidului Comunist Român s-a făcut pe temeliile unor realități ale societății noastre, cu o mișcare revoluționară matură prinsă în angrenajul factorilor complecși ai vieții politice și social-economice din țară.

Înființarea Partidului Comunist Român nu poate fi desprinsă de complexul social-politic al țării, cu problemele sale cardinale, cu o clasă muncitoare contopită intim cu interesele maselor și ancorată în contextul mișcării muncitorești internaționale.

Mișcarea muncitorească din România ajunsese la acea treaptă care reclama în mod necesar crearea partidului revoluționar de tip nou. Drumul parcurs de mișcarea muncitorească în perioada avîntului revoluționar îi con-

³⁰ „Chemarea“ din 29 octombrie 1920.

³¹ *Documente din istoria mișcării muncitorești din România. 1916—1921*, Edit. politică, București, 1966, p. 536—540.

³² Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 352.

ferea, prin calitățile sale, prin lupta și natura acțiunilor de clasă, atribuțiile acelei forțe revoluționare capabile să-și asume realizarea marilor obiective democratice, într-o primă etapă, și socialiste apoi. O dată cu înființarea Partidului Comunist Român, la 8 Mai 1921, a început o etapă nouă în lupta proletariatului și a maselor muncitoare. Sub conducerea sa, clasa muncitoare a fost prezentă și și-a spus cuvântul în toate evenimentele mai importante ale țării, s-a situat în fruntea luptei pentru progres social.

DER REVOLUTIONÄRE AUFSCHWUNG IN RUMÄNIEN IN DEN ERSTEN NACHKRIEGSJAHREN (1918—1921)

(ZUSAMMENFASSUNG)

Die beiden Verfasser umreissen auf Grund der Untersuchung von Archivdokumenten, der zeitgenössischen Presse, der Memorialistik sowie von statistischen Angaben das Bild der sozial-politischen Lage der Volksmassen in Rumänien in den Jahren 1918—1921.

Das kennzeichnende Phänomen für die sozialen und politischen Bewegungen in den Jahren 1918—1921 bildet der revolutionäre Aufschwung der Massen, besonders der Arbeiterklasse, die sich durch die im Geiste hoher Kampfbereitschaft geführten revolutionären Kämpfe sowie durch die sozial-politischen Forderungen die im revolutionären Programm zur grundlegenden Änderung der Gesellschaftsordnung sich als gesellschaftliche Vorhut Rumäniens durchsetzte.

Der in der Zeitspanne des revolutionären Aufschwungs zurückgelegte Weg zeigte, dass die Arbeiterbewegung durch ihren Klassenkampf die gesellschaftliche Kraft wurde, die fähig war, die Verwirklichung grosser demokratischer Ziele zu übernehmen.

Die Arbeit weist anhand überzeugender Daten nach, dass die Rumänische Kommunistische Partei auf der Grundlage der sozialen Gegebenheiten Rumäniens, aus einer gereiften revolutionären Bewegung hervorgegangen ist, die am politischen und sozial-ökonomischen Leben der Jahre 1918—1921 aktiv mitgewirkt hat.